

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Л. А. Суліменко, к. е. н., професор

А. В. Киян, к. е. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Все більшої популярності як у світі, так і в Україні, набирає продукція органічного походження. Причиною цього є зростаюча різниця між якістю та рівнем безпеки продуктів, що виробляються

сьогодні, і сертифікованими органічними продуктами. Адже органічними можуть бути лише ті продукти, які вироблені відповідно до затверджених правил (стандартів), а виробництво пройшло процедуру сертифікації в установленому порядку.

На сьогодні Україна посідає 11 місце у списку європейських країн за площею виробництва органічних продуктів. Обсяг земельних угідь під органікою в Україні становить понад 410 тис. га, що складає 1% від загальної площі українських сільськогосподарських угідь. В Україні триває активне збільшення площ та кількості виробників органічної продукції. Так, площа українських земель, зайнятих під органічним землеробством, у період із 2010 по 2015 рік зросла на 52%. Найбільш популярною органічною продукцією, яку вирощують українські аграрії, є зернові (понад 197 тис. га), олійні (понад 67 тис. га), бобові (19 тис. га) та інші культури (близько 117 тис. га) [1].

Значна увага приділяється ринку органічної продукції, оскільки він стрімко розвивається. За даними Федерації органічного руху України, сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватися з 2006–2007 рр., і станом на 2016 рік обсяг роздрібної торгівлі органічними продуктами становив 21,2 млн євро. Однак частка цієї продукції в загальному обсязі сільськогосподарської продукції й досі є незначною — 0,5%. В порівнянні з 2011 роком, цей показник становив 5,1 млн євро (0,1%).

Основними законодавчими документами України у сфері органічного виробництва є Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» та інші закони України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інші нормативно–правові акти.

Так, відповідно до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини»: виробництво органічної продукції (сировини) – виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені законодавством для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [2].

Отже, виходячи з діючого законодавства, органічне виробництво – це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання (добробуту) тварин та метод виробництва, який відповідає певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження.

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку України власною органічною продукцією внаслідок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, борошно, молочні та м'ясні продукти, соки, сиропи, повидло, мед, олія, чаї, лікарські трави. За останні п'ять років спостерігається динаміка збільшення обсягів органічного виробництва в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Показники обсягів органічного виробництва в Україні [4]

Період, рік	Кількість господарств, од.	Площа, тис. га
2012	164	272,85
2013	175	393,40
2014	182	400,77
2015	210	410,55
2016	284	421,20
2017	399	500,00

Кількість господарств, які займаються виробництвом органічної продукції, за п'ять років зросла на 235 одиниць, а загальна площа сертифікованих сільськогосподарських угідь збільшилася на 228 тис. га. Більшість цих господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. Українські сертифіковані органічні господарства мають різний розмір – від кількох гектарів до декількох тисяч гектарів ріллі [4].

На сьогоднішній день головним завданням підприємств при просуванні органічної продукції є стимулювання споживача до здійснення покупки. Задля цього треба домогтися прихильності споживача, зуміти переконати його в необхідності придбання даного товару, зокрема через унікальність, застосувати як традиційні, так і сучасні методи просування.

Згідно діючого законодавства правила виробництва та обігу органічної продукції та сировини встановлюються за напрямками щодо:

1) виробництва не переробленої органічної продукції (сировини) рослинного походження, у тому числі грибів;

2) виробництва не переробленої органічної продукції (сировини) тваринного походження;

3) виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури;

4) виробництва органічних морських водоростей;

5) виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва;

6) перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції (сировини);

7) збору дикорослих рослин, лісової продукції та водоростей;

8) виробництва під час перехідного періоду;

9) порядку переходу до виробництва органічної продукції (сировини);

10) переліку, умов та допустимих обсягів використання неорганічної продукції, речовин, продукції, отриманої в перехідний період, при виробництві органічної продукції (сировини) по кожній із категорій продукції, речовин;

11) переліку речовин, які забороняється використовувати при виробництві органічної продукції (сировини);

12) допустимих обсягів та переліку неорганічної продукції, речовин, продукції, отриманої в перехідний період, які можуть у виключних випадках використовуватися при виробництві органічної продукції (сировини);

13) критеріїв оцінки придатності сільськогосподарських угідь для виробництва органічної продукції (сировини) [2].

При цьому при виробництві органічної сировини та продукції використовуються особливі методи виробництва, які:

– виключають використання ГМО, похідних ГМО і продуктів, вироблених з ГМО, як харчових продуктів, кормів, технологічних добавок, препаратів захисту рослин та покращення ґрунту, добрив, насіння вегетативного походження садивного матеріалу, мікроорганізмів і тварин;

– виключають використання хімічно синтезованих речовин, консервантів, синтезованих барвників, гормонів, антибіотиків, ароматизаторів, стабілізаторів, підсилювачів смаку, стимуляторів росту;

– виключають використання іонізуючого випромінювання для

обробки органічної сировини або кормів, що використовуються у виробництві органічної продукції;

- виключають гідропонне виробництво;
- використовують живі організми та методи механічного виробництва;
- здійснюють живлення рослин в основному через екосистему ґрунту;
- засновані на оцінці ризику та використовують превентивні заходи [2].

У зв'язку з цим для ведення органічного господарства важливе значення має організація відповідного документообороту. Так, організація органічного землеробства вимагає розвитку та вдосконалення первинного обліку з метою формування додаткової облікової інформації щодо виробництва й оприбуткування готової органічної продукції для підтвердження виконання вимог правил виробництва та обігу органічної продукції та сировини, встановлених законодавством, та з метою прийняття ефективних управлінських рішень. Отже, для вирішення проблем інформаційного забезпечення в сфері розвитку органічного виробництва необхідно забезпечити організацію первинного обліку господарських операцій, пов'язаних з органічним землеробством, щодо використання ресурсів, оприбуткування продукції (результатів) діяльності та її реалізації, визначення фінансових результатів.

Зокрема, для підтвердження достовірності обліку виробництва органічної продукції рослинництва кожне господарство повинно організувати ведення наступної документації:

- зберігати оригінали накладних, квитанцій чи рахунків на всі куплені засоби (наприклад, добрива, пестициди, насіння) а також на продану продукцію;
- вести польовий журнал (окремо для органічного та неорганічного виробництва) та реєструвати там використання засобів (дата, діяльність, використаний засіб), дати посіву та збору врожаю;
- мати зведені дані використання засобів захисту рослин та добрив по кожному полю за рік (що вносилося, в якій кількості та під яку культуру);
- мати план сівозміни, карту полів (де буде відмічено розміри полів, відповідна нумерація, поля з позначенням можливого ризику перенесення з боку сусідніх полів) господарства, схеми виробничих приміщень;

– вести реєстр збору врожаю, мати записи із особливостей зберігання та реалізації продукції. Ці записи повинні відображати баланс продукції в господарстві.

Таким чином, сільськогосподарське підприємство, що вирощує органічну продукцію, має провести документальне оформлення всіх витрат виробництва і оприбуткування вирощеної продукції загальноствановленими формами первинних документів з відповідними відмітками в них про відношення такої продукції рослинництва до органічного походження.

При цьому дані про об'єкти бухгалтерського обліку органічного виробництва та порядок їх обліку необхідно відобразити в Наказі про облікову політику підприємства. Зокрема, за даними досліджень [3], в обліковій політиці сільськогосподарського підприємства, що вирощує органічну продукцію, доцільно відображати наступні дані: умови покращення земель, правила сівозміни, спосіб утримання тварин, допустиму якість кормів, землі та устаткування, що відноситься до органічного виробництва та інше. Крім того, також важливо організувати систему аналітичного обліку витрат та виходу продукції з розмежуванням органічного виробництва від звичайного. Така система має відобразитись в обліковій політиці та слугувати інструкцією для здійснення інформаційного забезпечення органічного виробництва на підприємстві.

Список літератури

1. Аграрний тиждень. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/novini/33934-ukrayina-u-top-15-zaploscheyu-virobnictva-organki.html>.
2. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
3. Мельничук Я.П. Облікова політика щодо виробництва та реалізації органічної продукції / Я.П. Мельничук // Економіка: реалії часу. – 2016. – № 3(25). – С. 86–92.
4. Чичкало–Кондрацька І.Б. Світовий досвід просування органічної продукції / І.Б. Чичкало–Кондрацька, І.В. Новицька // Ефективна економіка. – 2018. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=2&y=2018/>.